

UNIwersytet Zielonogórski

Wydział Nauk Społecznych

Dziedzina naukowa: nauki społeczne

Dyscyplina naukowa: pedagogika

Mgr Małgorzata Kozłowska

**ŚRODOWISKOWO-RODZINNE UWARUNKOWANIA
PROBLEMÓW LOGOPEDYCZNYCH
U DZIECI Z KLAS ZEROWYCH**

AUTOREFERAT

Rozprawa doktorska napisana pod naukowym kierunkiem

Dr hab. Ewy M. Skorek, prof. UZ

Promotor pomocnicza

Dr Katarzyna Kochan

Recenzenci:

Prof. dr hab. Ewa Ogrodzka-Mazur

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Dr hab. Małgorzata Kuśpit

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Zielona Góra 2021

AUTOREFERAT

Spis treści

1. Uzasadnienie wyboru tematu	3
2. Przyjęta perspektywa teoretyczna	4
3. Założenia metodologiczne badań własnych	5
3.1. Przedmiot i cele badań	5
3.2. Problemy i hipotezy badawcze	6
3.3. Zmienne badawcze, kategorie i wskaźniki	7
3.4. Metoda, techniki i narzędzia badawcze	16
3.5. Organizacja badań i charakterystyka badanej grupy	18
4. Wyniki badań	18
5. Wnioski	33
<i>Bibliografia</i>	36

1. Uzasadnienie wyboru tematu

Mowa nie jest umiejętnością wrodzoną. Co prawda, jej rozwój uwarunkowany jest genetycznie (zależy od właściwości wrodzonych organizmu człowieka), jednak wykształcenie się kompetencji i umysłowych sprawności realizacyjnych nie jest możliwe bez kontaktu ze środowiskiem społecznym, z innymi ludźmi. Przebieg tego procesu w równym stopniu zależy od czynników biologicznych, jak i społecznych. Dla dzieci w wieku przedszkolnym podstawowym środowiskiem, w którym kształtuje się i rozwija zdolność komunikacyjna jest rodzina (Dysarz Z., 2003; Jastrzębowska G., 2017).

W ostatnich latach obserwuje się zwiększającą się liczbę dzieci z zaburzeniami mowy, które z powodu trudności komunikacyjnych mogą mieć utrudniony start i karierę szkolną (Skorek E.M., 2014). Rosną nakłady na opiekę logopedyczną, a ustawodawca coraz szerzej włącza do działań wychowawczych, dydaktycznych i terapeutycznych wieloaspektowy obowiązek pomocy tej grupie dzieci (Skorek E.M., 2019). Działania te podejmowane są równoległe ze zmianami dokonującymi się na innej płaszczyźnie, tj. przemianami życia rodzinnego, które nie zawsze sprzyjają rozwijaniu kompetencji komunikacyjnych u dzieci.

Pomimo wzrastającej liczby dzieci wymagających pomocy logopedycznej u progu kariery szkolnej (Kozłowska M., 2017) i zauważalnych przemian życia społeczno-kulturowego badacze koncentrują swoją uwagę najczęściej wokół biologicznych uwarunkowań zaburzeń mowy, pomijając aspekt środowiskowych czynników ryzyka wystąpienia problemów logopedycznych – a jeśli na takie wskazują, to rzadko poparte są one wynikami badań.

Wobec znaczenia środowiska rodzinnego dla kształtowania się i rozwoju kompetencji językowych oraz komunikacyjnych dziecka, interesujące staje się pytanie o to, czy w przypadku dziecka zdrowego, tj. urodzonego bez ograniczeń biologicznych, kontakt z językiem zapewniany w ramach codziennych interakcji w rodzinie, jest wystarczającym warunkiem do opanowania umiejętności posługiwania się mową oraz które i w jakim stopniu cechy środowiska rodzinnego mogą ten rozwój zakłócić lub powodować powstanie zaburzeń.

AUTOREFERAT

Pytanie staje się szczególnie aktualne w odniesieniu do fazy rozwojowej przypadającej na piąty i szósty rok życia, ze względu na kolejne zadania rozwojowe, które stoją przed dzieckiem. Jest to też czas finalnego ukształtowania się systemu językowego, tym samym rozwój mowy powinien być ukończony. Uczeń rozpoczynający drogę edukacyjną powinien poprawnie artykułować wszystkie głoski, być osobą komunikatywną, w sposób prawidłowy posługiwać się mową (Cieszyńska J., Korendo M., 2017). Analiza literatury specjalistycznej wykazuje, że informacje o środowiskowych uwarunkowaniach problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych nie są popularnym przedmiotem dociekań naukowych.

2. Przyjęta perspektywa teoretyczna

Człowiek rodzi się z szeregiem atrybutów genetycznych, które są opracowywane w oparciu o kontakt ze środowiskiem. Koncepcją wydatnie ukazującą takie powiązania jest ekologiczny model Urie Bronfenbrennera, który przyjmuje, że rozwój jednostki dokonuje się w kontekście jej związków ze środowiskiem. Źródła i siły napędowe zmian rozwojowych tkwią właśnie w tym systemie – utworzonym przez osobę i środowisko (Michel M., 2013).

Kontekst zewnętrzny rozwoju tworzą różne środowiska (siedliska), w których człowiek podejmuje relacje z innymi osobami i zajmuje różne (często odmienne) pozycje (Kuszak K., 2017). Środowisko ekologiczne tworzą: środowisko fizyczne, wewnątrz-psychiczne, społeczno-kulturowe (Bronfenbrenner U., 1992). Autor zaproponował systemowe podejście do relacji zachodzących między procesami psychicznymi i rozwojowymi, a dokonującymi się w szeroko rozumianym środowisku ekologicznym.

Podejście ekologiczne traktuje komplementarnie człowieka z jego cechami biopsychicznymi w kontekście społecznym. Związki jednostki ze środowiskiem mają charakter aktywnej i wzajemnej interakcji, oparte są na swoistej synergii polegającej na wymianie swojej aktywności ze środowiskiem. Rozwój dziecka przejawia się w podejmowaniu nowych ról i zajmowaniu nowych pozycji, w coraz to nowych kręgach środowiska oraz w angażowaniu się przez jednostkę w aktywność skierowaną na środowisko. Zmiany rozwojowe polegają na transformacji obejmującej zarówno dziecko, jak i jego relacje ze środowiskiem. Dotyczą szer-

AUTOREFERAT

szego kontekstu i oddziałują systemowo, co jednocześnie stwarza możliwość tworzenia nowych jakościowo układów (Michel M., 2013).

Teoria ekologiczna Urie Bronfenbrennera stanowi teoretyczne ramy, w których wyjaśniać można dynamiczne powiązania pomiędzy wieloma systemami. Ukazuje wpływ osadzenia człowieka w sieci społecznej na trajektorie społeczne i ścieżki rozwoju. W teorii autor uwzględnił bio-ekologiczne podejście do analizowania ludzkiego życia. Model przedstawia wzajemne zależności pomiędzy czterema komponentami: interakcjami środowiska proksymalnego, często nazywanego procesami proksymalnymi, charakterystyką jednostki, kontekstem społecznym jednostki, zmianami następującymi z upływem czasu. Środowisko proksymalne (procesy proksymalne) definiowane są jako relacje dziecka z innymi osobami, przedmiotami, symbolami z najbliższego otoczenia. Procesy proksymalne stanowią siłę napędową rozwoju. Jeżeli procesy proksymalne są zaburzone, to istniejący w dziecku potencjał poprawnego funkcjonowania nie jest zrealizowany. Dziecko wykorzystuje potencjał coraz mocniej, w miarę wzrostu siły procesów proksymalnych. Ekologiczny model Urie Bronfenbrennera umożliwia analizowanie zmienności w zakresie procesu i wyników rozwoju jako funkcji cech środowiska i cech jednostki (Michel M., 2013).

3. Założenia metodologiczne badań własnych

3.1. Przedmiot i cele badań

Przedmiotem badań własnych uczyniono (wybrane) środowiskowo-rodzinne uwarunkowania problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych.

Celem pracy jest ustalenie: (1) zakresu występowania i poziomu nasilenia problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych uczęszczających do placówek oświatowych na terenie miasta Zielona Góra, (2) poziomu nasilenia (rodzajów lub typów najczęściej występujących) wybranych aspektów środowiska rodzinnego tych dzieci, (3) związku między stwierdzonymi problemami logopedycznymi u dzieci i wybranymi aspektami ich środowiska rodzinnego.

Celem poznawczym jest rozpoznanie i opisanie liczebności grupy dzieci z klas zerowych znajdujących się na terenie miasta Zielona Góra mających problemy logopedyczne (tj. okre-

AUTOREFERAT

ślenie zakresu występowania zjawiska) i poziomu nasilenia tych problemów oraz ustalenie związku między problemami logopedycznymi i wybranymi czynnikami tkwiącymi w środowisku rodzinnym, a także umożliwienie w przyszłości – na podstawie zaistnienia niekorzystnych czynników środowiskowo-rodzinych – przewidywania wystąpienia słabo rokującej sytuacji dla rozwoju zdolności komunikacyjnej dziecka (tj. wystąpienia problemu logopedycznego).

Cel teoretyczny realizowany jest poprzez empiryczny model koncepcji środowiskowo-rodzinych uwarunkowań problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych, który zweryfikowano w pracy badawczej (rys. 1).

Cel praktyczny łączy się z celem poznawczym i teoretycznym. Na podstawie otrzymanych wyników badań sformułowano wnioski, które w sytuacji wystąpienia w środowisku rodzinnym czynników sprzyjających pojawieniu się problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych, pozwolą pedagogom, rodzicom i opiekunom na podjęcie odpowiednich działań prewencyjno-interwencyjnych.

3.2. Problemy i hipotezy badawcze

W badaniach poszukiwano odpowiedzi na cztery problemy główne:

1. Jaki jest zakres występowania i poziom nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych?

2. Jakie są wybrane aspekty środowiska rodzinnego badanych dzieci z klas zerowych (tj. poziom statusu socjoekonomicznego rodzin, poziom zdrowego stylu życia dzieci, rodzaje systemu rodzinnego, rodzaje stylu wychowania w rodzinach, typy środowiska rodzinnego)?

3. Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i wybranymi aspektami środowiska rodzinnego tych dzieci (tj. poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin, poziomem zdrowego stylu życia dzieci, rodzajami systemu rodzinnego, rodzajami stylu wychowania w rodzinach, typami środowiska rodzinnego)?

4. Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i wybranymi aspektami środowiska rodzinnego tych dzieci (tj. pozio-

AUTOREFERAT

mem statusu socjoekonomicznego rodzin, poziomem zdrowego stylu życia dzieci, rodzajami systemu rodzinnego, rodzajami stylu wychowania w rodzinach, typami środowiska rodzinnego)?

Do dwóch ostatnich problemów opracowano przypuszczalne odpowiedzi wraz z określeniem spodziewanego kierunku związku między zmiennymi, tj. hipotezy badawcze.

Hipotezy główne weryfikowane podczas badań:

Ad. 3. Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i wybranymi aspektami środowiska rodzinnego (tj. poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin, poziomem zdrowego stylu życia dzieci, rodzajami systemu rodzinnego, rodzajami stylu wychowania w rodzinach, typami środowiska rodzinnego) istnieje istotny związek korelacyjny, który polega na tym, że wyższemu poziomowi nasilenia i korzystniejszemu rodzajowi danego aspektu środowiska rodzinnego, odpowiada niższy zakres występowania problemów logopedycznych u dzieci;

Ad. 4. Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i wybranymi aspektami środowiska rodzinnego (tj. poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin, poziomem zdrowego stylu życia dzieci, rodzajami systemu rodzinnego, rodzajami stylu wychowania w rodzinach, typami środowiska rodzinnego) istnieje istotny związek korelacyjny, który polega na tym, że wyższemu poziomowi nasilenia i korzystniejszemu rodzajowi danego aspektu środowiska rodzinnego, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Do sformułowanych głównych problemów i hipotez badawczych, w celu uściślenia kierunku empirycznych poszukiwań ustalono szczegółowe pytania i hipotetyczne odpowiedzi (problemy szczegółowe, hipotezy szczegółowe), które przedstawiono w tabeli 3.

3.3. Zmienne badawcze, kategorie i wskaźniki

Przyjęto dwie grupy zmiennych, tj. zależne (tab. 1) i niezależne (tab. 2) – w obu przypadkach główne i szczegółowe, dookreślono ich kategorie oraz dobrano do nich odpowiednie wskaźniki.

AUTOREFERAT

Zmienną zależną globalną stanowi zakres występowania i poziom nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych.

Zmienne zależne szczegółowe to: (1) zakres występowania problemów logopedycznych oraz (2) poziom nasilenia problemów logopedycznych.

Przyjęto, że problem logopedyczny w aspekcie komunikacji językowej, to wspólny termin obejmujący – po pierwsze – nieprawidłowości w zakresie mowy wynikające z nieukończonego procesu i świadczące o opóźnieniu rozwoju oraz po drugie – zaburzenia mowy przyjmujące postać osobnych jednostek nozologicznych. O występowaniu problemów logopedycznych wnioskowano na podstawie wyników uzyskanych podczas diagnozy logopedycznej odnotowanych w *Kwestionariuszu do badania logopedycznego dziecka z klasy zerowej*.

Z kolei zakres rozumiany jest jako granica zasięgu jakiegoś zjawiska, w tym przypadku problemów logopedycznych. W badaniach określono dwie grupy kategorii tej zmiennej, w zależności od etapu badań. W przypadku określania odsetka dzieci z badanej grupy, którego dotyczą problemy logopedyczne, na podstawie wskaźników opisanych w tabeli 1, przyjęto, że zakres może być: znaczny, średni, niski oraz „zerowy”, gdyby w badanej grupie nie stwierdzono żadnego problemu logopedycznego. Z kolei dla zmiennej „zakres występowania problemów logopedycznych” wykorzystanej podczas ustalania związku między zakresem występowania problemów logopedycznych i wybranymi aspektami środowiska rodzinnego określono dwie kategorie – problemy logopedyczne występują lub problemy logopedyczne nie występują (tj. brak problemów logopedycznych).

Poziom nasilenia problemów logopedycznych ustalano na podstawie wyników diagnozy logopedycznej. Przyjęto, że im poważniejsze trudności w komunikacji językowej i niekorzystne rokowania kliniczne występujące w danym problemie logopedycznym, tym wyższy poziom nasilenia tego problemu. Wyróżniono trzy kategorie tej zmiennej: poziom wysoki, poziom średni i poziom niski – ich wskaźniki wyszczególnione zostały w tabeli 1.

AUTOREFERAT

Tab. 1. Zmienna zależna (główna i szczegółowe), kategorie i wskaźniki

Zmienna zależna			
Główna	Szczegółowe	Kategorie	Wskaźniki
Zakres występowania i poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych	Zakres występowania problemów logopedycznych	A. Kategorie wyłonię na potrzeby określenia zakresu zjawiska 1. Znaczny 2. Średni 3. Niski 4. Brak	Wyniki badań przeprowadzonych na podstawie <i>Kwestionariusza do badania logopedycznego dziecka z klasy zerowej</i> (oprac. własne) A. Wskaźniki kategorii wyłonię na potrzeby określenia zakresu zjawiska: Ad. 1. Zakres znaczny – problemy logopedyczne występują u 70% i powyżej badanej grupy Ad. 2. Zakres średni – problemy logopedyczne występują u 31%-69% badanej grupy Ad. 3. Zakres niski – problemy logopedyczne występują u 30% i poniżej badanej grupy Ad. 4. Brak – problemy logopedyczne występują u 0% badanej populacji
		B. Kategorie wyłonię na potrzeby badania związku ze zmiennymi niezależnymi: 1. Występowanie problemów logopedycznych 2. Brak problemów logopedycznych	Wyniki badań przeprowadzonych na podstawie <i>Kwestionariusza do badania logopedycznego dziecka z klasy zerowej</i> (oprac. własne) B. Wskaźniki kategorii wyłonię na potrzeby określenia poziomu zakresu zjawiska: Ad. 1. Występowanie problemów logopedycznych – poziom wysoki Ad. 2. Brak problemów logopedycznych – poziom niski
	Poziom nasilenia problemów logopedycznych	1. Wysoki 2. Średni 3. Niski	Wyniki badań przeprowadzonych na podstawie <i>Kwestionariusza do badania logopedycznego dziecka z klasy zerowej</i> (oprac. własne) Ad. 1. Wysoki poziom nasilenia problemu

AUTOREFERAT

			<p>logopedycznego, tj. problemy logopedyczne niewynikające z typowych cech rozwojowych o rokowaniu raczej niekorzystnym – opóźniony rozwój mowy i współwystępujące z nim inne problemy logopedyczne, tj. deformacje; substytucje nietypowe; typowe substytucje nierozwojowe mające uzasadnienie fonetyczne głosek; ubezdźwięcznianie</p> <p>Ad. 2. Średni poziom nasilenia problemu logopedycznego, tj. problemy logopedyczne niezależnie od rodzaju (zaburzenia mowy lub zaburzenia rozwoju mowy) utrudniające komunikację językową, mające charakter wielopłaszczyznowy, ale rokowanie jest pomyślne – deformacje; substytucje nietypowe; typowe substytucje nierozwojowe mające uzasadnienie fonetyczne głosek; ubezdźwięcznianie</p> <p>Ad. 3. Niski poziom nasilenia problemu logopedycznego, tj. przypadki, u których nie występują trudności w mowie lub występują, ale stanowią typowe zjawisko rozwojowe i charakteryzują się niekłopotliwymi, przejściowymi trudnościami językowymi – typowa substytucja pojedynczych głosek; substytucje wynikające z nieukończonego rozwoju mowy, zgodne z kolejnością przyswajania głosek w płaszczyźnie fonetycznej)</p>
--	--	--	--

Źródło: Kozłowska M., Środowiskowo-rodzinne uwarunkowania problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych. Dysertacja doktorska napisana pod naukowym kierunkiem dr hab. E.M. Skorek, prof. UZ; promotor pomocnicza: dr K. Kochan, Uniwersytet Zielonogórski / Instytut Pedagogiki, Zielona Góra 2021, s. 143-145.

AUTOREFERAT

Zmienną niezależną globalną uczyniono wybrane aspekty środowiska rodzinnego badanych dzieci z klas zerowych. Zgodnie z ustaleniami zawartymi w rozdziale pierwszym dysertacji uznano, że rodzina wywiera znaczący wpływ na rozwój dziecka i poprzez stwarzanie mu mniej lub bardziej korzystnego środowiska, może w różnym w stopniu wzmocniać lub osłabiać potencjał biologiczny, z którym rodzi się zdrowe dziecko. Ustalono także, że dotychczasowe badania poświęcone zaburzeniom mowy u dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym w niewystarczającym stopniu wyjaśniają ich związek ze środowiskiem rodzinnym.

Z wielu elementów systemu rodzinnego wyłoniono te, które przypuszczalnie mogą znacząco korelować z rozwojem zdolności komunikacyjnej dziecka – w badaniach własnych stanowią one jednocześnie zmienne niezależne szczegółowe:

1) poziom statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci z klas zerowych, przy czym – status socjoekonomiczny rodziny rozumiany jest jako pozycja społeczna i ekonomiczna stanowiąca miarę sytuacji rodziny w grupie społecznej, jest wypadkową pomiarów: wykształcenia rodziców, sytuacji zawodowej rodziców, stanu posiadania dóbr materialnych w gospodarstwie domowym, sytuacji finansowej rodziny; każdy z pomiarów prezentowany jest też osobno, bowiem wyniki badań pilotażowych sugerowały, że mogą one w różnym stopniu korelować ze zmiennymi zależnymi – odrębnie od ogólnego poziomu statusu socjometrycznego rodzin badanych dzieci; o wystąpieniu zmiennej „poziom statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci z klas zerowych” wnioskowano na podstawie wyników badań uzyskanych za pomocą *Kwestionariusza do badania sytuacji bytowo-zdrowotnej rodziny i dziecka z klasy zerowej w skali I* – wskaźniki poszczególnych kategorii tej zmiennej (dla aspektu ogólnego i aspektów szczegółowych) przedstawione zostały w tabeli 2;

2) poziom zdrowego stylu życia badanych dzieci z klas zerowych, przy czym – zdrowy styl życia rozumiany jest jako działania podejmowane przez rodziców w celu zachowania zdrowia i dobrego samopoczucia dziecka, do których należą – między innymi – działania podejmowane w zakresie aktywności fizycznej, rekreacji i wypoczynku, dobowego rytmu snu oraz nawyków żywieniowych i diety dziecka; wymienione aspekty zdrowego stylu życia w rozdziale omawiającym wyniki badań analizowane są w osobno, bowiem wyniki badań pilotażowych sugerowały, że mogą one różnym stopniu różnicować zmienne zależne; o wystąpieniu zmiennej „poziom zdrowego stylu życia badanych dzieci z klas zerowych” wnio-

AUTOREFERAT

skowano na podstawie wyników badań uzyskanych za pomocą *Kwestionariusza do badania sytuacji bytowo-zdrowotnej rodziny i dziecka z klasy zerowej* w skali II – wskaźniki poszczególnych kategorii tej zmiennej dla aspektu ogólnego i aspektów szczegółowych zestawione zostały w tabeli 2;

3) rodzaje systemu rodzinnego w rodzinach badanych dzieci z klas zerowych, przy czym – system rodzinny rozumiany jest jako całość mająca określoną strukturę z własnymi sposobami regulacji wewnętrznej spójności podsystemów oraz granicami wyznaczającymi sposób przepływu uczuć i informacji wewnętrznych i zewnętrznych względem tego systemu, a granice te decydują o stopniu otwartości rodziny; ze względu rodzaj granicy między podsystemami rodzic – dziecko system rodzinny może tworzyć środowisko mniej lub bardziej korzystne dla rozwoju dziecka; o wystąpieniu zmiennej „rodzaje systemu rodzinnego w rodzinach badanych dzieci z klas zerowych” wnioskowano na podstawie wyników badań uzyskanych za pomocą *Kwestionariusza do analizy środowiska rodzinnego dziecka* – wskaźniki trzech rodzajów systemów rodzinnych wyłonionych ze względu na kryterium rozwojowe (tj. wysoce korzystny, średnio korzystny, słabo korzystny) zestawiono w tabeli 2;

4) rodzaje stylu wychowania w rodzinach badanych dzieci z klas zerowych, rozumianego jako wypadkowa sposobów i metod oddziaływania na dziecko w rodzinie i w różnym stopniu wspierająca rozwój dziecka; określono trzy rodzaje stylów wychowania: wysoce korzystne, średnio korzystne, słabo korzystne dla rozwoju dziecka (w tym, dla rozwoju zdolności komunikacyjnej); o wystąpieniu zmiennej „rodzaje stylu wychowania w rodzinach badanych dzieci z klas zerowych” wnioskowano na podstawie wyników badań uzyskanych za pomocą *Kwestionariusza do analizy środowiska rodzinnego dziecka* – wskaźniki trzech rodzajów stylów wychowania zestawiono w tabeli 2;

5) typ środowiska rodzinnego badanych dzieci z klas zerowych, rozumiany jako wypadkowa wymienionych wcześniej aspektów tego środowiska, tj. poziomu socjoekonomicznego rodziny, poziomu zdrowego stylu życia dziecka, rodzaj u systemu rodzinnego, rodzaju stylu wychowania; w zależności od nasilenia poszczególnych cech wsparcie dla rozwoju dziecka jego środowiska rodzinnego może być: wysokie, średnie lub niskie – wskaźniki, na podstawie których wnioskowano o zaistnieniu danego typu środowiska zestawiono w tabeli 2.

AUTOREFERAT

Tab. 2. Zmienna niezależna (główna i szczegółowe), kategorie i wskaźniki

Zmienna niezależna			
Główna	Szczegółowe	Kategorie	Wskaźniki
Wybrane aspekty środowiska rodzinnego badanych dzieci z klas zerowych	Poziom statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci z klas zerowych	1. Wysoki 2. Średni 3. Niski	<p>Wyniki badań przeprowadzonych na podstawie Kwestionariusza do badania sytuacji bytowo-zdrowotnej rodziny i dziecka z klasy zerowej (oprac. własne) – Skala I. Status socjoekonomiczny rodziny: podskala 1 – wykształcenie rodziców (item 7), podskala 2 – sytuacja zawodowa (item 8), podskala 3 – sytuacja finansowa rodziny (item 9), podskala 4 – stan posiadania dóbr materialnych (item 10)</p> <p>Ad. 1. Wyniki wysokie w podskalach 1-4 Ad. 2. Wyniki średnie w podskalach 1-4 oraz inne niewymienione dla poziomu wysokiego i niskiego kombinacje wyników w podskalach 1-4 Ad. 3. Wyniki niskie w podskalach 1-4</p> <p>Wskaźniki dla poziomu wysokiego, średniego i niskiego podskal 1-4 szczegółowo opisano w części <i>Informacja o kwestionariuszu i interpretacja wyników (wyłącznie dla osoby przeprowadzającej badania)</i></p>
	Poziom zdrowego stylu życia badanych dzieci z klas zerowych	1. Wysoki 2. Średni 3. Niski	<p>Wyniki badań przeprowadzonych na podstawie Kwestionariusza do badania sytuacji bytowo-zdrowotnej rodziny i dziecka z klasy zerowej (oprac. własne) – Skala II. Zdrowy styl życia dzieci: podskala 5 – aktywność fizyczna (itemy: 14, 17), podskala 6 – rekreacja i wypoczynek (itemy: 11, 22), podskala 7 – dobowy rytm snu (itemy: 13, 16, 20), podskala 8 – nawyki żywieniowe i dieta (itemy 12, 15, 18, 19, 21)</p>

AUTOREFERAT

			<p>Ad. 1. Wyniki wysokie w podskalach 5-8 Ad. 2. Wyniki średnie w podskalach 5-8 lub inne niewymienione dla poziomu wysokiego i niskiego kombinacje wyników podskal 5-8 Ad. 3. Wyniki niskie w podskalach 5-8 lub niski poziom wyników w trzech podskalach 5-8 i średni w jednej podskali 5-8</p> <p>Wskaźniki dla poziomu wysokiego, średniego i niskiego podskal 5-8 szczegółowo opisano w części <i>Informacja o kwestionariuszu i interpretacja wyników (wyłącznie dla osoby przeprowadzającej badania)</i></p>
<p>Rodzaj systemu rodzinnego w rodzinach badanych dzieci z klas zerowych</p>	<p>1. Wysoce korzystny 2. Średnio korzystny 3. Słabo korzystny</p>		<p>Wyniki badań przeprowadzonych na podstawie Kwestionariusza do analizy środowiska rodzinnego dziecka (na podstawie: Ryś M., 2001) – rodzina chaotyczna, rodzina władzy, rodzina prawidłowa, rodzina nadopiecznia, rodzina uwikłana</p> <p>Ad. 1. Rodzina prawidłowa (duża zgodność u obojga rodziców) lub prawidłowa u jednego i nadopiecznia u drugiego rodzica Ad. 2. Rodzina nadopiecznia (duża zgodność u obojga rodziców) lub rodzina prawidłowa u jednego z rodziców i inna niż nadopiecznia u drugiego rodzica Ad. 3. Rodzina chaotyczna, władzy, uwikłana – u obojga rodziców lub u jednego rodzica rodzina nadopiecznia i u drugiego rodzica – rodzina chaotyczna, władzy, uwikłana</p> <p>Wskaźniki, na podstawie których orzekano o rodzinie chaotycznej, władzy, prawidłowej, nadopiecznia lub uwikłanej szczegółowo opisano w części <i>Informacja o kwestionariuszu i interpretacja wyników (wyłącznie dla osoby przeprowadzającej badania)</i></p>

AUTOREFERAT

	Rodzaj stylu wychowania w rodzinach badanych dzieci z klas zerowych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wysoce korzystny 2. Średnio korzystny 3. Słabo korzystny 	<p>Wyniki badań przeprowadzonych na podstawie Kwestionariusza do analizy środowiska rodzinnego dziecka (na podstawie: Ryś M., 2001) – styl demokratyczny, styl autokratyczny, styl liberalny kochający, styl liberalny niekochający</p> <p>Ad. 1. Styl demokratyczny (duża zgodność u obojga rodziców) lub liberalny kochający (duża zgodność u obojga rodziców)</p> <p>Ad. 2. Styl demokratyczny u jednego z rodziców i inny u drugiego z rodziców</p> <p>Ad. 3. Styl autokratyczny lub liberalny niekochający u obojga rodziców</p> <p>Wskaźniki, na podstawie których orzekano o stylu demokratycznym, autokratycznym, liberalnym kochającym lub liberalnym niekochającym szczegółowo opisano w części <i>Informacja o kwestionariuszu i interpretacja wyników(wyłącznie dla osoby przeprowadzającej badania)</i></p>
	Typ środowiska rodzinnego badanych dzieci z klas zerowych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wysoce wspierające 2. Średnio wspierające 3. Słabo wspierające 	<p>Wyniki badań przeprowadzonych na podstawie: (1) Kwestionariusza do badania sytuacji bytowo-zdrowotnej rodziny i dziecka z klasy zerowej (oprac. własne), (2) Kwestionariusza do analizy środowiska rodzinnego dziecka (na podstawie: Ryś M., 2001) – dotyczące: poziomu socjoekonomicznego rodziny, poziomu zdrowego stylu życia dziecka, rodzaj u systemu rodzinnego, rodzaju stylu wychowania</p> <p>Ad. 1. Wysoce wspierające – wszystkie wyniki badań na poziomie wysokim</p> <p>Ad. 2. Średnio wspierające – wszystkie wyniki badań na poziomie średnim lub kombinacje wyników niewymienione w pkt. 1 i 3</p>

AUTOREFERAT

			Ad. 3. Słabo wspierające – wszystkie wyniki badań na poziomie niskim
--	--	--	--

Źródło: Kozłowska M., Środowiskowo-rodzinne uwarunkowania problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych. Dysertacja doktorska napisana pod naukowym kierunkiem dr hab. E.M. Skorek, prof. UZ; promotor pomocnicza: dr K. Kochan, Uniwersytet Zielonogórski / Instytut Pedagogiki, Zielona Góra 2021, s. 145-149.

3.4. Metoda, techniki i narzędzia badawcze

W pracy zastosowano: (1) jedną metodę badawczą, tj. sondaż diagnostyczny, (2) cztery techniki badawcze, tj. ankietę, wywiad, obserwację, techniki statystyczne, (3) trzy narzędzia badawcze.

Metoda sondażu diagnostycznego pozwoliła na uzyskanie informacji o: (1) zakresie i poziomie nasilenia problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych uczęszczających do placówek zlokalizowanych na terenie miasta Zielona Góra oraz (2) wybranych środowiskowo-rodzinnych uwarunkowaniach problemów logopedycznych występujących u tych dzieci. Dane o zakresie i poziomie nasilenia problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych gromadzone były podczas wywiadu i obserwacji, a wykorzystane tu narzędzie to *Kwestionariusz do badania logopedycznego dziecka z klasy zerowej*. Z kolei, w celu rozpoznania wybranych środowiskowo-rodzinnych uwarunkowań problemów logopedycznych występujących u tych dzieci, zastosowano – w pierwszej kolejności – ankietę, którą przeprowadzono na podstawie: *Kwestionariusza do badania sytuacji bytowo-zdrowotnej rodziny i dziecka z klasy zerowej* oraz *Kwestionariusza do analizy środowiska rodzinnego dziecka*, a w drugiej – technikę statystyczną, której celem było ustalenie siły korelacyjnego związku między zmiennymi oraz określenie prawdopodobieństwa z jakim zaobserwowany związek może być przypadkowy.

Wywiad i obserwacja zostały wykorzystane łącznie podczas procedury diagnostycznej, mającej na celu ustalenie czy u badanego dziecka występuje problem logopedyczny, a jeśli tak – to na czym on polega i w jakim stopniu jest nasilony. Obie techniki ukierunkowane były tym samym kwestionariuszem pytań (tj. *Kwestionariusz do badania logopedycznego dziecka z klasy zerowej*), w którym notowano wyniki badań.

AUTOREFERAT

Ankieta dostarczyła informacji o zmiennych niezależnych szczegółowych: (1) poziom socjoekonomiczny rodzin dzieci z klas zerowych, (2) poziom zdrowego stylu życia dzieci z klas zerowych, (3) rodzaje systemów rodzinnych w rodzinach dzieci z klas zerowych, (4) rodzaje stylu wychowania w rodzinach dzieci z klas zerowych, (5) typy środowiska rodzinnego dzieci z klas zerowych.

Technikę statystyczną wykorzystano do interpretacji wyników badań uzyskanych za pomocą wcześniej omówionych technik, tj. obserwacji, wywiadu i ankiety. Istnienie istotnego związku korelacyjnego między zmiennymi określano na podstawie tekstu chi-kwadrat Karla Pearsona (χ^2) do badania zgodności dwóch rozkładów empirycznych. Hipotezy zerowe weryfikowano na poziomie istotności 0,05 ($p < 0,05$) oraz – dodatkowo – ustalano siłę związku między zmiennymi (r_c) (Góralski A., 1987; Nowaczyk C., 1995).

Kwestionariusz do badania logopedycznego dziecka z klasy zerowej (opracowanie własne) dostarczył informacji o zmiennej zależnej, tj. zakres i poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych. Kwestionariusz opracowano samodzielnie na podstawie kilku narzędzi dostępnych w literaturze specjalistycznej, które dostosowano do potrzeb własnych. Kwestionariusz zbudowany jest z siedmiu skal, wyniki rozpatrywane łącznie pozwoliły na wysunięcie diagnozy zaobserwowanego stanu oraz przyporządkowanie do odpowiedniej kategorii zmiennych zależnych szczegółowych.

Kwestionariusz do badania sytuacji bytowo-zdrowotnej rodziny i dziecka w klasy zerowej (opracowanie własne) dostarczył informacji o trzech zmiennych niezależnych, tj. poziomie statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci z klas zerowych, poziomie zdrowego stylu życia badanych dzieci z klas zerowych oraz – wraz z wynikami innego kwestionariusza – o typie środowiska rodzinnego badanych dzieci z klas zerowych, przy czym skalą I badano poziom socjoekonomiczny rodziny, a skalą II – poziom zdrowego stylu życia dzieci.

Kwestionariusz do analizy środowiska rodzinnego dziecka dostarczył informacji o trzech zmiennych niezależnych, tj. rodzaje systemu rodzinnego w rodzinach badanych dzieci z klas zerowych, rodzaje stylu wychowania w rodzinach badanych dzieci z klas zerowych oraz – wraz z wynikami innego kwestionariusza – o typie środowiska rodzinnego badanych dzieci z klas zerowych. Kwestionariusz zbudowany jest z dwóch skal (skala I – system rodzinny,

skala II – styl wychowania w rodzinie), które tworzy łącznie sto stwierdzeń. W trakcie badania ustosunkowują się do nich osobno matki i ojcowie badanych dzieci.

3.5. Organizacja badań i charakterystyka badanej grupy

Badania środowiskowych uwarunkowań problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych przeprowadzono w 2018 roku (wrzesień – listopad). Terenem badań uczyniono placówki oświatowe w mieście Zielona Góra, prowadzące klasy/oddziały zerowe, do których w czasie objętym badaniami, uczęszczało łącznie 1584 dzieci.

Badaniami objęto losowo wybraną grupę 101 dzieci z klas zerowych z placówek oświatowych na terenie miasta Zielona Góra (dla populacji generalnej wielkość grupy reprezentatywnej ustalono na 303 dzieci, grupa ta została losowo zredukowana do jednej trzeciej, gdyż specyfika badań uniemożliwiła objęcie nimi pełnej liczebności wskazanej przez statystykę). Badania logopedyczne dzieci z klas zerowych przeprowadzone zostały we wrześniu 2018 roku, natomiast ankiety z rodzicami – od września do listopada 2018 roku. Wszystkie badania – logopedyczne oraz środowiska rodzinnego – przeprowadzone były osobiście przez autorkę pracy.

Średni wiek badanych dzieci wynosił sześć lat, przy czym grupę tworzyło: czterdzieści dwie dziewczynki, co stanowi 42% badanej grupy, pięćdziesięcioro dziewięcioro chłopców, tj. 58% badanej grupy. Grupa dzieci z klas zerowych wylosowana do badań, pod względem analizowanych cech demograficznych w wielu zakresach jest zbliżona do danych publikowanych przez GUS dla dzieci urodzonych w 2012 roku oraz ich rodzin.

4. Wyniki badań

Globalne zestawienie wyników badań z uwzględnieniem problemów i hipotez badawczych znajduje się w tabeli 3.

AUTOREFERAT

Tab. 3. Globalne zestawienie problemów, hipotez i wyników badań

PROBLEM GŁÓWNY
PROBLEM 1: Jaki jest zakres występowania i poziom nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych?
Problemy szczegółowe i wyniki badań
Problem 1.1: Jaki jest zakres występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych? Wynik 1.1: Problemy logopedycznej występują u 74% wylosowanej do badań grupy.
Problem 1.2: Jaki jest poziom nasilenia problemów logopedycznych występujących u badanych dzieci z klas zerowych? Wynik 1.2: Stopień średni – 55, tj. 54%, stopień niski – 35, tj. 35%), stopień wysoki – 11, tj. 11%.
WYNIK 1: Zakres zaobserwowanych problemów logopedycznych jest znaczny – dotyczy 74% badanej grupy. Są to problemy dwojakiego rodzaju: po pierwsze, mające znamiona nieukończonego rozwoju mowy i rokujące pomyślnie oraz po drugie – zaburzenia mowy wymagające interwencji specjalistycznej. Najliczniejszą grupę (tj. 54%) stanowią dzieci z zaburzeniami artykulacji niemającymi uzasadnienia rozwojowego oraz z towarzyszącym tym problemom opóźnionym rozwojem mowy (11%). W badanej grupie 41% ogólnej liczby dzieci deformuje głoski, a u 22% zaobserwowano nietypowe substytucje.
PROBLEM GŁÓWNY
PROBLEM 2: Jakie są wybrane aspekty środowiska rodzinnego badanych dzieci z klas zerowych (tj. poziom statusu socjoekonomicznego rodzin, poziom zdrowego stylu życia dzieci, rodzaje systemu rodzinnego, rodzaje stylu wychowania w rodzinach, typy środowiska rodzinnego)?
Problemy szczegółowe i wyniki badań
Problem 2.1: Jaki jest poziom statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci z klas zerowych w ogólnym i wybranych aspektach, tj. wykształcenia rodziców, sytuacji zawodowej rodziców, stanu posiadania dóbr materialnych w gospodarstwie domowym, sytuacji finansowej rodziny?
Problem 2.1.1: Jaki jest poziom statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci z klas zerowych w aspekcie wykształcenia rodziców? Wynik 2.1.1: Poziom średni – 50, tj. 49%, poziom niski – 29, tj. 29%, poziom wysoki – 22, tj. 22%.
Problem 2.1.2: Jaki jest poziom statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci z klas zerowych w aspekcie sytuacji zawodowej rodziców? Wynik 2.1.2: Poziom średni – 54, tj. 53%, poziom wysoki – 31, tj. 31%, poziom niski – 16, tj. 16%.
Problem 2.1.3: Jaki jest poziom statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci z klas zerowych w aspekcie stanu posiadania dóbr materialnych w gospodarstwie domowym? Wynik 2.1.3: Poziom średni – 61, tj. 60%, poziom wysoki – 21, tj. 21%, poziom niski – 19, tj. 19%.

AUTOREFERAT

<p>Problem 2.1.4: Jaki jest poziom statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci z klas zerowych w aspekcie sytuacji finansowej rodziny?</p> <p>Wynik 2.1.4: Poziom średni – 51, tj. 50%, poziom wysoki – 30, tj. 30%, poziom niski – 20, tj. 20%.</p>
<p>Problem 2.1.5: Jaki jest poziom ogólnego statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci z klas zerowych?</p> <p>Wynik 2.1.5: Poziom średni – 65, tj. 64%, poziom wysoki – 21, tj. 21%, poziom niski – 15, tj. 15%.</p>
<p>Wynik 2.1: We wszystkich aspektach socjoekonomicznych, tj. wykształcenie rodziców, sytuacja zawodowa rodziców, stan posiadania dóbr materialnych w gospodarstwie domowym, sytuacja finansowa, globalny – rodziny badanych dzieci osiągają najczęściej wyniki na poziomie średnim.</p>
<p>Problem 2.2: Jaki jest poziom zdrowego stylu życia badanych dzieci z klas zerowych w ogólnym i wybranych aspektach, tj. aktywności fizycznej, rekreacji i wypoczynku, dobowego rytmu snu, nawyków żywieniowych i diety?</p>
<p>Problem 2.2.1: Jaki jest poziom zdrowego stylu życia badanych dzieci z klas zerowych w aspekcie aktywności fizycznej?</p> <p>Wynik 2.2.1: Poziom średni – 66, tj. 65%, poziom wysoki – 26, tj. 26%, poziom niski – 9, tj. 9%.</p>
<p>Problem 2.2.2: Jaki jest poziom zdrowego stylu życia badanych dzieci z klas zerowych w aspekcie rekreacji i wypoczynku?</p> <p>Wynik 2.2.2: Poziom średni – 51, tj. 50%, poziom niski – 30, tj. 30%, poziom wysoki – 20, tj. 20%.</p>
<p>Problem 2.2.3: Jaki jest poziom zdrowego stylu życia badanych dzieci z klas zerowych w aspekcie dobowego rytmu snu?</p> <p>Wynik 2.2.3: Poziom średni – 51, tj. 50%, poziom niski – 31, tj. 31%, poziom wysoki – 19, tj. 19%.</p>
<p>Problem 2.2.4: Jaki jest poziom zdrowego stylu życia badanych dzieci z klas zerowych w aspekcie nawyków żywieniowych i diety?</p> <p>Wynik 2.2.4: Poziom średni – 60, tj. 59%, poziom wysoki – 23, tj. 23%, poziom niski – 18, tj. 18%.</p>
<p>Problem 2.2.5: Jaki jest poziom ogólnego zdrowego stylu życia badanych dzieci z klas zerowych?</p> <p>Wynik 2.2.5: Poziom średni – 64, tj. 63%, poziom wysoki – 19, tj. 19%, poziom niski – 18, tj. 18%.</p>
<p>Wynik 2.2: We wszystkich aspektach zdrowego stylu życia, tj. aktywności fizycznej, rekreacji i wypoczynku, dobowego rytmu snu, nawyków żywieniowych i diety – badane dzieci osiągają najczęściej wyniki na poziomie średnim.</p>
<p>Problem 2.3: Jakie są rodzaje systemu rodzinnego w rodzinach badanych dzieci z klas zerowych?</p> <p>Wynik 2.3: Średnio korzystny – 61, tj. 60%, wysoce korzystny – 23, tj. 23%, słabo korzystny – 17, tj. 17%.</p>
<p>Problem 2.4: Jakie są rodzaje stylu wychowania w rodzinach badanych dzieci z klas zerowych?</p> <p>Wynik 2.4: Średnio korzystny – 57, tj. 56%, wysoce korzystny – 25, tj. 25%, słabo korzystny – 19, tj. 19%.</p>
<p>Problem 2.5: Jakie są typy środowiska rodzinnego badanych dzieci z klas zerowych?</p>

AUTOREFERAT

Wynik 2.5: Średnio wspierający – 67, tj. 66%, wysoce wspierający – 19, tj. 19%, słabo wspierający – 15, tj. 15%.

WYNIK 2: We wszystkich badanych aspektach środowiska rodzinnego, tj. poziom statusu socjoekonomicznego rodzin, poziom zdrowego stylu życia dzieci, rodzaje systemu rodzinnego, rodzaje stylu wychowania w rodzinach, typy środowiska rodzinnego – badane dzieci osiągają najczęściej wyniki na poziomie średnim. Najwięcej badanych dzieci uzyskało wyniki świadczące o tym, że w zakresie:

1) sytuacji socjoekonomicznej rodziny: oboje rodzice mają wykształcenie średnie lub jedno – średnie a drugie – niższe (49%); oboje rodzice są zatrudnieni na umowę o pracę na czas określony albo jedno z nich pracuje na umowę na czas nieokreślony lub prowadzi własną działalność gospodarczą lub rolniczą (53%); w gospodarstwach domowych znajduje się więcej niż połowa (ale nie wszystkie) z dziewięciu dóbr materialnych określonych jako podstawowe, tj. komputer stacjonarny i przenośny, dostęp do Internetu, samochód prywatny, zmywarka, pralka, kuchenka mikrofalowa, kino domowe, aparat cyfrowy (60%); przeciętny miesięczny dochód na jedną osobę w rodzinie wynosi od 847 zł do 1693 zł (50%); na ogólny aspekt statusu socjoekonomicznego składają się średnie lub zróżnicowane (wysokie/niskie) wyniki w zakresie aspektów sytuacji socjoekonomicznej rodziny wymienione wcześniej (64%);

2) zdrowego stylu życia: nie codziennie (tylko czasami) poświęcają przynajmniej 60 minut na aktywność fizyczną i częstość wyboru zajęć ruchowych w czasie wolnym lub zorganizowanym, np. zabawy ruchowe w domu i na świeżym powietrzu, jazda na rowerze, hulajnodze, pozalekcyjne zajęcia sportowo-rekreacyjne, itp. (65%); nie każdego roku korzystają z kilkudniowego wyjazdu poza miejsce zamieszkania (np. wczasy rodzinne, kolonie) oraz nie we wszystkie weekendy i dni wolne od pracy odpoczywają w rodzinnym gronie, np. rodzinne grillowanie, wspólne spacerowanie, wypadki za miasto (50%); nie codziennie kładą się spać przed godziną 21:00, przespiają nieprzerwanie optymalną liczbę godzin (10-12 godz.) i nie co rano wstają wypoczęte (50%); nie codziennie spożywają cztery/pięć posiłków w ciągu dnia, zdrowe śniadanie a kolację na 1,5-2 godziny przed snem oraz nie codziennie w diecie mają uwzględnione warzywa i owoce oraz czasami zdarza się im spożywać w ciągu dnia słodkie i napoje słodzone; przejawiają ogólny poziom zdrowego stylu życia, na który składają się wyniki średnie lub zróżnicowane (wysokie/niskie) badanych aspektów zdrowego stylu życia (63%);

3) systemu rodzinnego w rodzinach: dominuje system nadopieczony preferowany przez obojga rodziców lub system rodziny prawidłowej u jednego z rodziców i innej niż nadopieczony – u drugiego rodzica, np. system rodziny chaotycznej, władzy, uwikłanej (60%);

4) stylu wychowania w rodzinach: u jednego z rodziców dominuje styl demokratyczny lub liberalny kochający a u drugiego z rodziców – inny, np. autokratyczny lub liberalny niekochający (56%);

5) typu środowiska rodzinnego: średnie lub zróżnicowane (wysokie/niskie) wyniki badanych aspektów środowiska rodzinnego, tj. poziomu socjoekonomicznego rodziny, poziom zdrowego stylu życia rodziny i dziecka, rodzaje systemu rodzinnego i rodzaje stylów wychowania w rodzinie (66%).

AUTOREFERAT

PROBLEM GŁÓWNY

PROBLEM 3: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i wybranymi aspektami środowiska rodzinnego tych dzieci (tj. poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin, poziomem zdrowego stylu życia dzieci, rodzajami systemu rodzinnego, rodzajami stylu wychowania w rodzinach, typami środowiska rodzinnego)?

HIPOTEZA 3: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i wybranymi aspektami środowiska rodzinnego (tj. poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin, poziomem zdrowego stylu życia dzieci, rodzajami systemu rodzinnego, rodzajami stylu wychowania w rodzinach, typami środowiska rodzinnego) istnieje istotny związek korelacyjny, który polega na tym, że wyższemu poziomowi nasilenia i korzystniejszemu rodzajowi danego aspektu środowiska rodzinnego, odpowiada niższy zakres występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Problemy i hipotezy szczegółowe oraz wyniki badań

Problem 3.1: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w ogólnym i wybranych aspektach, tj. wykształceniem rodziców, sytuacji zawodowej rodziców, stanem posiadania dóbr materialnych w gospodarstwie domowym, sytuacji finansowej rodziny?

Hipoteza 3.1: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w ogólnym i wybranych aspektach – tj. wykształceniem rodziców, sytuacją zawodową rodziców, stanem posiadania dóbr materialnych w gospodarstwie domowym, sytuacją finansową rodziny – istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi statusu socjoekonomicznego rodzin w ogólnym i poszczególnych aspektach, odpowiada niższy poziom zakresu występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Problem 3.1.1: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie wykształcenia rodziców?

Hipoteza 3.1.1: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie wykształcenia rodziców istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi wykształcenia rodziców, odpowiada niższy poziom zakresu występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 3.1.1: Hipoteza zweryfikowana pozytywnie ($\chi^2 = 12,5766$; $df = 2$; $p < 0,05$; $r_c = 0,35$).

Problem 3.1.2: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie sytuacji zawodowej rodziców?

Hipoteza 3.1.2: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie sytuacji zawodowej rodziców istnieje

AUTOREFERAT

istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi sytuacji zawodowej rodziców, odpowiada niższy poziom zakresu występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 3.1.2: Hipoteza zweryfikowana pozytywnie ($\chi^2 = 30,3984$; $df = 2$; $p < 0,05$; $r_c = 0,55$).

Problem 3.1.3: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie stanu posiadania dóbr materialnych w gospodarstwach domowych?

Hipoteza 3.1.3: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie stanu posiadania dóbr materialnych w gospodarstwach domowych istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi stanu posiadania dóbr materialnych w gospodarstwach domowych, odpowiada niższy poziom zakresu występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 3.1.3: Hipoteza nieudowodniona ($\chi^2 = 2,5928$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,16$).

Problem 3.1.4: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie sytuacji finansowej rodzin?

Hipoteza 3.1.4: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie sytuacji finansowej rodzin istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi sytuacji finansowej rodzin, odpowiada niższy poziom zakresu występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 3.1.4: Hipoteza nieudowodniona ($\chi^2 = 0,2824$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,05$).

Problem 3.1.5: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie ogólnym?

Hipoteza 3.1.5: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie ogólnym istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi ogólnego statusu socjoekonomicznego rodzin, odpowiada niższy poziom zakresu występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 3.1.5: Hipoteza nieudowodniona ($\chi^2 = 3,3571$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,18$).

Wynik 3.1: Hipoteza częściowo zweryfikowana pozytywnie.

Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego ich rodzin istnieje istotny statystycznie związek korelacyjny tylko w odniesieniu do dwóch aspektów statusu socjoekonomicznego, tj. poziomu sytuacji zawodowej rodziców ($\chi^2 = 30,3984$; $df = 2$; $p < 0,05$; $r_c = 0,55$) i poziomu wykształcenia rodziców ($\chi^2 = 12,5766$; $df = 2$; $p < 0,05$; $r_c = 0,35$). Siła związku jest – odpowiednio: wysoka i przeciętna, a polega na tym, że wyższemu poziomowi statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci w aspektach: sytuacja zawodowa rodziców i wykształcenie rodziców odpowiada niższy zakres występowania problemów logopedycznych. Nie udowodniono związku między zakresem występowania

AUTOREFERAT

problemów logopedycznych i pozostałymi aspektami statusu socjoekonomicznego rodzin, tj. aspekt globalny ($\chi^2 = 3,3571$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,18$), stan posiadania dóbr materialnych w gospodarstwach domowych ($\chi^2 = 2,5928$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,16$), sytuacja finansowej rodzin ($\chi^2 = 0,2824$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,05$) – wyniki wskazują, że związek jest nieistotny statystycznie a jego siła jest słaba lub nikła.

Problem 3.2: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w ogólnym i wybranych aspektach, tj. aktywności fizycznej, rekreacji i wypoczynku, dobowego rytmu snu, nawyków żywieniowych i diety?

Hipoteza 3.2: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w ogólnym i wybranych aspektach – tj. aktywnością fizyczną, rekreacją i wypoczynkiem, dobowym rytmem snu, nawykami żywieniowymi i dietą – istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi zdrowego stylu życia dzieci w ogólnym i poszczególnych aspektach, odpowiada niższy poziom zakresu występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Problem 3.2.1: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie aktywności fizycznej?

Hipoteza 3.2.1: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie aktywności fizycznej istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi zdrowego stylu życia w aspekcie aktywności fizycznej dzieci, odpowiada niższy poziom zakresu występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 3.2.1: Hipoteza zweryfikowana pozytywnie ($\chi^2 = 18,9254$; $df = 2$; $p < 0,05$; $r_c = 0,43$).

Problem 3.2.2: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie rekreacji i wypoczynku?

Hipoteza 3.2.2: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie rekreacji i wypoczynku istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi zdrowego stylu życia w aspekcie rekreacji i wypoczynku dzieci, odpowiada niższy poziom zakresu występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 3.2.2: Hipoteza nieudowodniona ($\chi^2 = 2,2672$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,15$).

Problem 3.2.3: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie dobowego rytmu snu?

Hipoteza 3.2.3: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie dobowego rytmu snu istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi zdrowego stylu życia w aspekcie dobowego rytmu snu dzieci, odpowiada niższy poziom zakresu występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 3.2.3: Hipoteza nieudowodniona ($\chi^2 = 3,4535$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,18$).

Problem 3.2.4: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie nawyków żywieniowych i diety?

AUTOREFERAT

Hipoteza 3.2.4: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie nawyków żywieniowych i diety istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi zdrowego stylu życia w aspekcie nawyków żywieniowych, odpowiada niższy poziom zakresu występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 3.2.4: Hipoteza nieudowodniona ($\chi^2 = 4,9365$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,22$).

Problem 3.2.5: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie ogólnym?

Hipoteza 3.2.5: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie ogólnym istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi ogólnego zdrowego stylu życia dzieci, odpowiada niższy poziom zakresu występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 3.2.5: Hipoteza nieudowodniona ($\chi^2 = 1,2137$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,11$).

Wynik 3.2: Hipoteza częściowo zweryfikowana pozytywnie.

Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci istnieje istotny statystycznie związek korelacyjny tylko w odniesieniu do jednego aspektu zdrowego stylu życia, tj. aktywności fizycznej badanych dzieci ($\chi^2 = 18,9254$; $p < 0,05$). Siła związku jest przeciętna ($r_c = 0,43$), a polega na tym, że wyższemu poziomowi zdrowego stylu życia w aspekcie aktywności fizycznej odpowiada niższy zakres występowania problemów logopedycznych. Nie udowodniono związku między zakresem występowania problemów logopedycznych i pozostałymi aspektami zdrowego stylu życia badanych dzieci, tj. nawyki żywieniowe i dieta ($\chi^2 = 4,9365$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,22$), dobowy rytm snu ($\chi^2 = 3,4535$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,18$), rekreacja i wypoczynek ($\chi^2 = 2,2672$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,15$), aspekt globalny ($\chi^2 = 1,2137$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,11$) – analiza wykazała nieistotny statystycznie związek, którego siłę określono jako słaby.

Problem 3.3: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i rodzajami systemu rodzinnego w rodzinach tych dzieci?

Hipoteza 3.3: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i rodzajami systemu rodzinnego w rodzinach tych dzieci istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że bardziej korzystnemu rodzajowi systemu rodzinnego, odpowiada niższy poziom zakresu występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 3.3: Hipoteza zweryfikowana pozytywnie ($\chi^2 = 44,9752$; $df = 2$; $p < 0,05$; $r_c = 0,67$).

Problem 3.4: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i rodzajami stylów wychowania w rodzinach tych dzieci?

Hipoteza 3.4: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i rodzajami stylów wychowania w rodzinach tych dzieci istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że bardziej korzystnemu rodzajowi stylu wychowania w rodzinie, odpowiada niższy poziom zakresu występo-

AUTOREFERAT

wania problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 3.4: Hipoteza zweryfikowana pozytywnie ($\chi^2 = 20,9706$; $df = 2$; $p < 0,05$; $r_c = 0,46$).

Problem 3.5: Jaki jest związek między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i typami środowiska rodzinnego?

Hipoteza 3.5: Między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i typami środowiska rodzinnego tych dzieci istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że bardziej wspierającemu rozwój dziecka typowi środowiska rodzinnego, odpowiada niższy poziom zakresu występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 3.5: Hipoteza zweryfikowana pozytywnie ($\chi^2 = 25,5490$; $df = 2$; $p < 0,05$; $r_c = 0,50$).

WYNIK 3: Hipoteza częściowo zweryfikowana pozytywnie.

Potwierdzono, że między zakresem występowania problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i wybranymi aspektami środowiska rodzinnego istnieje istotny statystycznie związek korelacyjny w odniesieniu do części badanych aspektów, tj. rodzajów systemu rodzinnego ($\chi^2 = 44,9752$; $df = 2$; $p < 0,05$; $r_c = 0,67$), poziomu statusu socjoekonomicznego rodzin w aspekcie sytuacji zawodowej rodziców ($\chi^2 = 30,3984$; $df = 2$; $p < 0,05$; $r_c = 0,55$), typów środowiska rodzinnego ($\chi^2 = 25,5490$; $df = 2$; $p < 0,05$; $r_c = 0,50$), rodzajów stylu wychowania w rodzinach ($\chi^2 = 20,9706$; $df = 2$; $p < 0,05$; $r_c = 0,46$), poziomu zdrowego stylu życia badanych dzieci w aspekcie aktywności fizycznej ($\chi^2 = 18,9254$; $df = 2$; $p < 0,05$; $r_c = 0,43$), poziomu statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci w aspekcie wykształcenia rodziców ($\chi^2 = 12,5766$; $df = 2$; $p < 0,05$; $r_c = 0,35$). Związek ten polega na tym, że wyższemu poziomowi, korzystniejszemu rodzajowi i typowi środowiska rodzinnego odpowiada niższy zakres występowania problemów logopedycznych. **Nie udowodniono** związku między zakresem występowania problemów logopedycznych i pozostałymi aspektami środowiska rodzinnego (tj. poziomem socjoekonomicznym rodzin w aspektach: globalny ($\chi^2 = 3,3571$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,18$), stan posiadania dóbr materialnych w gospodarstwach domowych ($\chi^2 = 2,5928$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,16$), sytuacja finansowa rodzin ($\chi^2 = 0,2824$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,05$) oraz poziomem zdrowego stylu życia dzieci w aspektach: nawyki żywieniowe i dieta ($\chi^2 = 4,9365$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,22$), dobowy rytm snu ($\chi^2 = 3,4535$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,18$), rekreacja i wypoczynek ($\chi^2 = 2,2672$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,15$), globalny ($\chi^2 = 1,2137$; $df = 2$; $p > 0,05$; $r_c = 0,11$) – uzyskane wyniki są nieistotne statystycznie a siła związku między zmiennymi – nikła lub słaba.

PROBLEM GŁÓWNY

PROBLEM 4: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i wybranymi aspektami środowiska rodzinnego tych dzieci (tj. poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin, poziomem zdrowego stylu życia dzieci, rodzajami systemu rodzinnego, rodzajami stylu wychowania w rodzinach, typami środowiska rodzinnego)?

HIPOTEZA 4: Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i wybranymi aspektami środowiska rodzinnego (tj. poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin, poziomem

AUTOREFERAT

zdrowego stylu życia dzieci, rodzajami systemu rodzinnego, rodzajami stylu wychowania w rodzinach, typami środowiska rodzinnego) istnieje istotny związek korelacyjny, który polega na tym, że wyższemu poziomowi nasilenia i korzystniejszemu rodzajowi danego aspektu środowiska rodzinnego, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Problemy i hipotezy szczegółowe oraz wyniki badań

Problem 4.1: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w ogólnym i wybranych aspektach, tj. wykształceniem rodziców, sytuacji zawodowej rodziców, stanem posiadania dóbr materialnych w gospodarstwie domowym, sytuacji finansowej rodziny?

Hipoteza 4.1: Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w ogólnym i wybranych aspektach – tj. wykształceniem rodziców, sytuacją zawodową rodziców, stanem posiadania dóbr materialnych w gospodarstwie domowym, sytuacją finansową rodziny – istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi statusu socjoekonomicznego rodzin w ogólnym i poszczególnych aspektach, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Problem 4.1.1: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie wykształcenia rodziców?

Hipoteza 4.1.1: Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie wykształcenia rodziców istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi wykształcenia rodziców, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 4.1.1: Hipoteza zweryfikowana pozytywnie ($\chi^2 = 26,3896$; $df = 4$; $p < 0,05$; $r_c = 0,36$).

Problem 4.1.2: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie sytuacji zawodowej rodziców?

Hipoteza 4.1.2: Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie sytuacji zawodowej rodziców istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi sytuacji zawodowej rodziców, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 4.1.2: Hipoteza zweryfikowana pozytywnie ($\chi^2 = 29,1490$; $df = 4$; $p < 0,05$; $r_c = 0,37$).

Problem 4.1.3: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie stanu posiadania dóbr materialnych w gospodarstwach domowych?

AUTOREFERAT

Hipoteza 4.1.3: Między poziom nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie stanu posiadania dóbr materialnych w gospodarstwach domowych istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi stanu posiadania dóbr materialnych w gospodarstwach domowych, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 4.1.3: Hipoteza nieudowodniona ($\chi^2 = 8,0410$; $df = 4$; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$).

Problem 4.1.4: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie sytuacji finansowej rodzin?

Hipoteza 4.1.4: Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie sytuacji finansowej rodzin istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi sytuacji finansowej rodzin, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 4.1.4: Hipoteza nieudowodniona ($\chi^2 = 7,6330$; $df = 4$; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$).

Problem 4.1.5: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie ogólnym?

Hipoteza 4.1.5: Między poziom nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego rodzin tych dzieci w aspekcie ogólnym istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi ogólnego statusu socjoekonomicznego rodzin, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 4.1.5: Hipoteza nieudowodniona ($\chi^2 = 7,8490$; $df = 4$; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$).

Wynik 4.1: Hipoteza częściowo zweryfikowana pozytywnie.

Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem statusu socjoekonomicznego ich rodzin istnieje istotny statystycznie związek korelacyjny tylko w odniesieniu do dwóch aspektów statusu socjoekonomicznego, tj. poziomu sytuacji zawodowej rodziców ($\chi^2 = 29,1490$; $df = 4$; $p < 0,05$; $r_c = 0,37$) i poziomu wykształcenia rodziców ($\chi^2 = 26,3896$; $df = 4$; $p < 0,05$; $r_c = 0,36$). Siła związku jest przeciętna, a polega na tym, że wyższemu poziomowi statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci w aspektach: sytuacja zawodowa rodziców i wykształcenie rodziców odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych. Nie udowodniono związku między zakresem występowania problemów logopedycznych i pozostałymi aspektami statusu socjoekonomicznego rodzin, tj. stan posiadania dóbr materialnych w gospodarstwach domowych ($\chi^2 = 8,0410$; $df = 4$; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$), aspekt globalny ($\chi^2 = 7,8490$; $df = 4$; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$), sytuacja finansowej rodzin ($\chi^2 = 7,6330$; $df = 4$; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$) – wynik jest nieistotny statystycznie a związki między zmiennymi słabe lub nikłe.

Problem 4.2: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w ogólnym i wybranych aspektach, tj. aktywności fi-

AUTOREFERAT

zycznej, rekreacji i wypoczynku, dobowego rytmu snu, nawyków żywieniowych (diety)?

Hipoteza 4.2: Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w ogólnym i wybranych aspektach – tj. aktywnością fizyczną, rekreacją i wypoczynkiem, dobowym rytmem snu, nawykami żywieniowymi (dieta) – istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi zdrowego stylu życia dzieci w ogólnym i poszczególnych aspektach, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Problem 4.2.1: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie aktywności fizycznej?

Hipoteza 4.2.1: Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie aktywności fizycznej istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi zdrowego stylu życia w aspekcie aktywności fizycznej dzieci, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 4.2.1: Hipoteza zweryfikowana pozytywnie ($\chi^2 = 27,5697$; $df = 4$; $p < 0,05$; $r_c = 0,37$).

Problem 4.2.2: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie rekreacji i wypoczynku?

Hipoteza 4.2.2: Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie rekreacji i wypoczynku istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi zdrowego stylu życia w aspekcie rekreacji i wypoczynku dzieci, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 4.2.2: Hipoteza nieudowodniona ($\chi^2 = 7,2513$; $df = 4$; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$).

Problem 4.2.3: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie dobowego rytmu snu?

Hipoteza 4.2.3: Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie snu istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi zdrowego stylu życia w aspekcie snu dzieci, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 4.2.3: Hipoteza nieudowodniona ($\chi^2 = 7,5925$; $df = 4$; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$).

Problem 4.2.4: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie nawyków żywieniowych i diety?

Hipoteza 4.2.4: Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie nawyków żywieniowych (diety) istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi zdrowego stylu życia w aspekcie nawyków żywieniowych, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 4.2.4: Hipoteza nieudowodniona ($\chi^2 = 8,8925$; $df = 4$; $p > 0,05$; $r_c = 0,21$).

AUTOREFERAT

Problem 4.2.5: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie ogólnym?

Hipoteza 4.2.5: Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci w aspekcie ogólnym istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi ogólnego zdrowego stylu życia dzieci, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 4.2.5: Hipoteza nieudowodniona ($\chi^2 = 7,8013$; $df = 4$; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$).

Wynik 4.2: Hipoteza częściowo zweryfikowana pozytywnie.

Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i poziomem zdrowego stylu życia tych dzieci istnieje istotny statystycznie związek korelacyjny tylko w odniesieniu do jednego aspektu zdrowego stylu życia, tj. aktywności fizycznej badanych dzieci ($\chi^2 = 27,5697$; $df = 4$; $p < 0,05$). Siła związku jest przeciętna ($r_c = 0,37$), a polega na tym, że wyższemu poziomowi zdrowego stylu życia w aspekcie aktywności fizycznej odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych. Nie udowodniono związku między poziomem nasilenia problemów logopedycznych i pozostałymi aspektami zdrowego stylu życia badanych dzieci, tj. nawyki żywieniowe i dieta ($\chi^2 = 8,8925$; $df = 4$; $p > 0,05$; $r_c = 0,21$), globalny ($\chi^2 = 7,8013$; $df = 4$; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$), dobowy rytm snu ($\chi^2 = 7,5925$; $df = 4$; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$), rekreacja i wypoczynek ($\chi^2 = 7,2513$; $df = 4$; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$) – wyniki są nieistotne statystycznie a siła związku między zmiennymi słaba.

Problem 4.3: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i rodzajami systemu rodzinnego w rodzinach tych dzieci?

Hipoteza 4.3: Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i rodzajami systemu rodzinnego w rodzinach tych dzieci istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że bardziej korzystnemu rodzajowi systemu rodzinnego, odpowiada niższy poziom nasilenia występowania problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 4.3: Hipoteza zweryfikowana pozytywnie ($\chi^2 = 40,1267$; $df = 4$; $p < 0,05$; $r_c = 0,45$).

Problem 4.4: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i rodzajami stylów wychowania w rodzinach tych dzieci?

Hipoteza 4.4: Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i rodzajami stylów wychowania w rodzinach tych dzieci istnieje istotny związek korelacyjny polegający na tym, że bardziej korzystnemu rodzajowi stylu wychowania w rodzinie, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 4.4: Hipoteza zweryfikowana pozytywnie ($\chi^2 = 32,5549$; $df = 4$; $p < 0,05$; $r_c = 0,40$).

Problem 4.5: Jaki jest związek między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i typami środowiska rodzinnego tych dzieci?

Hipoteza 4.5: Między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych

AUTOREFERAT

i typami środowiska rodzinnego tych dzieci istnieje istotny związek korelacyjny, polegający na tym, że bardziej wspierającemu typowi środowiska rodzinnego, odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych u dzieci.

Wynik 4.5: Hipoteza zweryfikowana pozytywnie ($\chi^2 = 34,7050$ df = 4; $p < 0,05$; $r_c = 0,41$).

WYNIK 4: Hipoteza częściowo zweryfikowana pozytywnie.

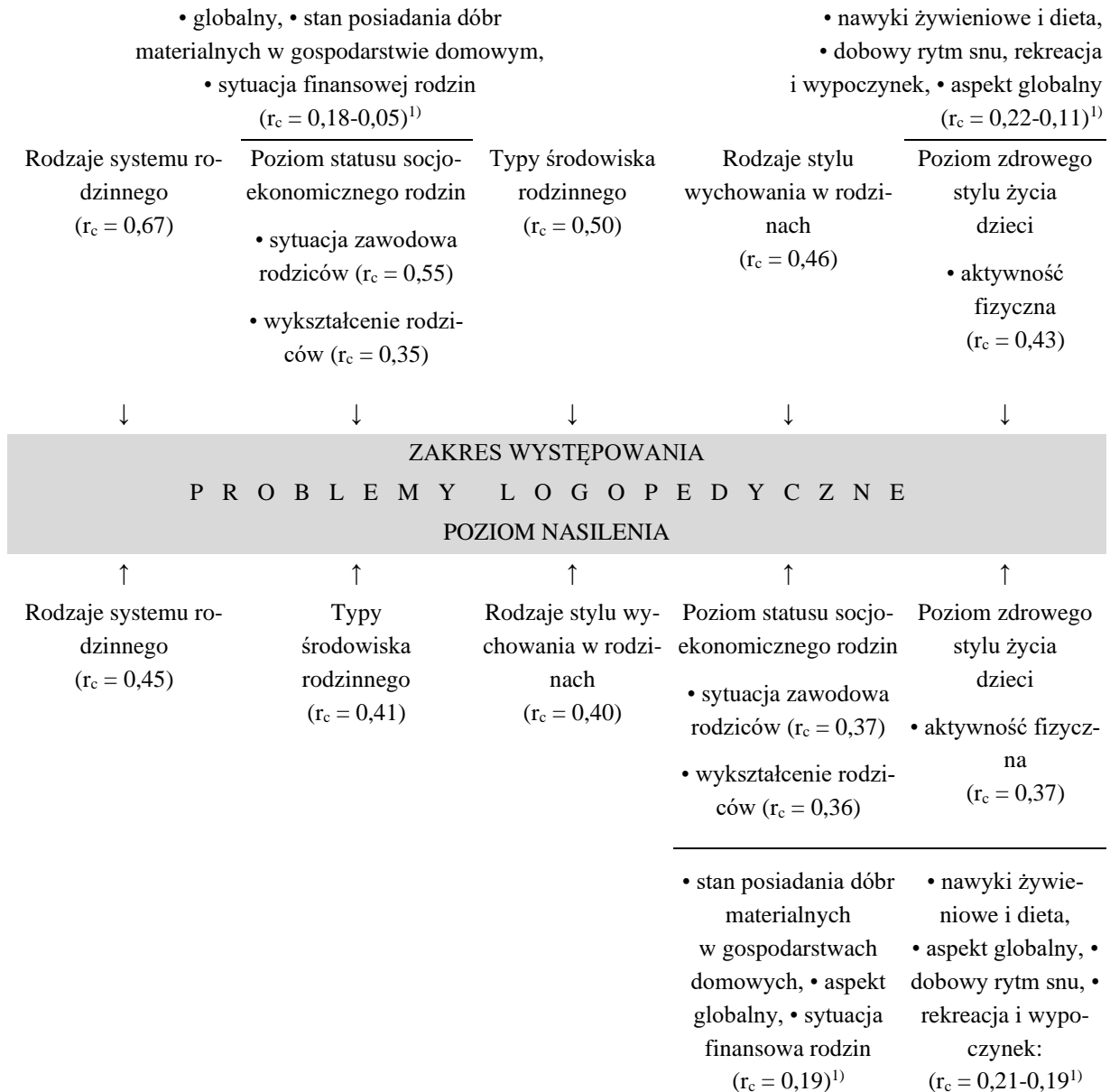
Potwierdzono, że między poziomem nasilenia problemów logopedycznych u badanych dzieci z klas zerowych i wybranymi aspektami środowiska rodzinnego istnieje istotny statystycznie związek korelacyjny w odniesieniu do części badanych aspektów, tj. rodzajów systemu rodzinnego ($\chi^2 = 40,1267$; df = 4; $p < 0,05$; $r_c = 0,45$), typów środowiska rodzinnego ($\chi^2 = 34,7050$ df = 4; $p < 0,05$; $r_c = 0,41$), rodzajów stylu wychowania w rodzinach ($\chi^2 = 32,5549$; df = 4; $p < 0,05$; $r_c = 0,40$), poziomu statusu socjoekonomicznego rodzin w aspekcie sytuacji zawodowej rodziców ($\chi^2 = 29,1490$; df = 4; $p < 0,05$; $r_c = 0,37$), poziomu zdrowego stylu życia badanych dzieci w aspekcie aktywności fizycznej ($\chi^2 = 27,5697$; df = 4; $p < 0,05$; $r_c = 0,37$), poziomu statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci w aspekcie wykształcenia rodziców ($\chi^2 = 26,3896$; df = 4; $p < 0,05$; $r_c = 0,36$). Związek ten polega na tym, że wyższemu poziomowi, korzystniejszemu rodzajowi i typowi środowiska rodzinnego odpowiada niższy poziom nasilenia problemów logopedycznych. **Nie udowodniono** związku między poziomem nasilenia problemów logopedycznych i pozostałymi aspektami środowiska rodzinnego, tj. poziomem socjoekonomicznym rodzin w aspektach: stan posiadania dóbr materialnych w gospodarstwach domowych ($\chi^2 = 8,0410$; df = 4; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$), globalny ($\chi^2 = 7,8490$; df = 4; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$), sytuacja finansowa rodzin ($\chi^2 = 7,6330$; df = 4; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$) oraz poziomem zdrowego stylu życia dzieci w aspektach: nawyki żywieniowe i dieta ($\chi^2 = 8,8925$; df = 4; $p > 0,05$; $r_c = 0,21$), globalny ($\chi^2 = 7,8013$; df = 4; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$), dobowy rytm snu ($\chi^2 = 7,5925$; df = 4; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$), rekreacja i wypoczynek ($\chi^2 = 7,2513$; df = 4; $p > 0,05$; $r_c = 0,19$) – uzyskane wyniki są nieistotnie statystycznie a siła związku między zmiennymi – słaba.

Źródło: Kozłowska M., Środowiskowo-rodzinne uwarunkowania problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych. Dysertacja doktorska napisana pod naukowym kierunkiem dr hab. E.M. Skorek, prof. UZ; promotor pomocnicza: dr K. Kochan, Uniwersytet Zielonogórski / Instytut Pedagogiki, Zielona Góra 2021, s 239-254.

Szukając odpowiedzi na pytanie o uwarunkowania problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych dokonano także porównania, a następnie uśrednienia wyników miary siły związku między poszczególnymi aspektami środowiska rodzinnego i zakresu występowania oraz poziomu nasilenia problemów logopedycznych (rys. 1).

AUTOREFERAT

WYBRANE ASPEKTY ŚRODOWISKA RODZINNEGO BADANYCH DZIECI

WYBRANE ASPEKTY ŚRODOWISKA RODZINNEGO BADANYCH DZIECI

¹⁾ Związek korelacyjny nieudowodniony

Rys. 1. Model środowiskowo-rodzinnych uwarunkowań problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych – graficzne przedstawienie wyników badań własnych (źródło: Kozłowska M., Środowiskowo-rodzinne uwarunkowania problemów logopedycznych u dzieci z klas zerowych. Dysertacja doktorska napisana pod naukowym kierunkiem dr hab. E.M. Skorek, prof. UZ; promotor pomocnicza: dr K. Kochan, Uniwersytet Zielonogórski / Instytut Pedagogiki, Zielona Góra 2021, s. 258)

Uśrednienie wartości siły związku korelacyjnego pozwoliło także na wyłonienie zmiennych niezależnych, tkwiących w środowisku rodzinnym, powiązanych z występowaniem i nasileniem problemów logopedycznych u dzieci, a także uporządkowanie ich według wagi siły związku.

Udowodniono związek korelacyjny, istotny statystycznie, o podobnej sile, dla badanych kategorii problemów logopedycznych i aspektów środowiska rodzinnego (w nawiasie podano uśrednioną siłę związku): rodzaj systemu rodzinnego ($r_c = 0,56$), poziom statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci w aspekcie sytuacji zawodowej rodziców ($r_c = 0,46$), typ środowiska rodzinnego badanych dzieci ($r_c = 0,46$), rodzaj stylu wychowania w rodzinach badanych dzieci ($r_c = 0,43$), poziom zdrowego stylu życia badanych dzieci w aspekcie aktywności fizycznej ($r_c = 0,40$), poziom statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci w aspekcie wykształcenia rodziców ($r_c = 0,36$).

Dla obu kategorii problemów logopedycznych, tj. zakresu występowania i poziomu nasilenia – **nie udowodniono** związku między tymi kategoriami i niektórymi aspektami środowiska rodzinnego (w nawiasie podano uśrednioną siłę związku): poziom zdrowego stylu życia badanych dzieci w aspekcie nawyków żywieniowych i diety ($r_c = 0,22$), poziom zdrowego stylu życia badanych dzieci w aspekcie dobowego rytmu snu ($r_c = 0,19$), poziom statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci w aspekcie globalnym ($r_c = 0,19$), poziom statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci w aspekcie stanu posiadania dóbr materialnych w gospodarstwach domowych ($r_c = 0,18$), poziom zdrowego stylu życia badanych dzieci w aspekcie rekreacji i wypoczynku ($r_c = 0,17$), poziom zdrowego stylu życia badanych dzieci w aspekcie globalnym ($r_c = 0,15$), poziom statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci w aspekcie sytuacji finansowej rodzin ($r_c = 0,12$). Uśrednione wartości otrzymane w niniejszym badaniu, wskazują we wszystkich przypadkach słabą siłę związku.

5. Wnioski

1. Występowanie problemów logopedycznych u dzieci uczęszczających do klas zerowych w placówkach oświatowych w Zielonej Górze jest zjawiskiem powszechnym. Problemy logopedyczne dotyczą prawie trzech czwartych tej populacji (74%). Wśród zdiagnozowanych

AUTOREFERAT

problemów przeważają zaburzenia o charakterze nierozwojowym, tj. dyslalia właściwa, paralalia z nietypowymi substytucjami i opóźniony rozwój mowy (63%), których rokowanie jest niepomyślne, gdyż dzieci samodzielnie nie mają szans na ich zniwelowanie. W związku z tym, powinny być objęte natychmiastową opieką logopedyczną, w celu usunięcia lub złagodzenia objawów jeszcze przed rozpoczęciem edukacji szkolnej. Uzyskane wyniki zakresu występowania i poziomu nasilenia problemów logopedycznych wpisują się w trendy obserwowane w XXI wieku wśród polskich dzieci w wieku około szkolnym.

2. Środowisko rodzinne najczęściej w średnim stopniu wspiera rozwój dziecka. Co najmniej jedno z rodziców posiada wykształcenie średnie, a drugie – zawodowe, gimnazjalne lub podstawowe. Jeden z rodziców zatrudniony jest na umowę o pracę – na czas nieokreślony lub prowadzi własną działalność gospodarczą, rolniczą lub też oboje zatrudnieni są na umowę o pracę na czas określony. Rodzina posiada większość podstawowych dóbr (ale nie wszystkie), a jej sytuację finansową określa miesięczny dochód na jedną osobę wynoszący średnio od 847 zł do 1693 zł. Dzieci tylko w niektóre dni poświęcają 60 minut lub dłużej na aktywność fizyczną i zajęcia sprawnościowe rąk. Rodzina nie zapewnia dzieciom każdego roku kilkudniowych wyjazdów poza miejsce zamieszkania oraz nie organizuje we wszystkie weekendy czy dni wolne od pracy wspólnego odpoczynku. Nie zapewnia także komfortowych warunków w zakresie dobowego rytmu snu – dzieci tylko czasami przesypiają nieprzerwanie 10-12 godzin, nie zawsze kładą się do snu przed godziną 21:00. Sporadycznie wstają rano wypoczęte i wypoczęte oraz czasami rozpoczynają dzień zdrowym śniadaniem. Równie rzadko spożywają kolację na od 1,5 do 2 godzin przed snem, a posiłki nie są codziennie serwowane cztero- lub pięciokrotnie. W diecie dzieci nie codziennie uwzględniane są warzywa i owoce, w zamian są w niej słodycze i napoje słodzone. Dzieci wychowują się najczęściej w rodzinach, w których dominuje system nadopieczności, preferowany przez obojga rodziców lub system rodziny prawidłowej u jednego z rodziców i innej niż nadopieczności – u drugiego rodzica, np. system rodziny chaotycznej, władzy, uwikłanej. Dzieci mają przeciętnie komfortową sytuację, także w zakresie stylu wychowania w rodzinie – najczęściej u jednego z rodziców dominuje styl demokratyczny lub liberalny kochający, a u drugiego z rodziców – inny, np. autokratyczny lub liberalny niekochający.

AUTOREFERAT

3. Między problemami logopedycznymi u dzieci z klas zerowych i wybranymi aspektami środowiska rodzinnego tych dzieci istnieje związek korelacyjny, polegający na tym, że wyższemu poziomowi problemów logopedycznych (w zakresie występowania i poziomu nasilenia) towarzyszy niższy poziom wybranych cech środowiska i odwrotnie – niższemu poziomowi problemów logopedycznych (w zakresie występowania i poziomu nasilenia) towarzyszy wyższy poziom wybranych cech środowiska. Prawidłowości te dotyczą niektórych badanych aspektów środowiska rodzinnego, tj. (wymienione w kolejności ze względu na uśrednioną siłę związku korelacyjnego podaną w nawiasie) – rodzaju systemu rodzinnego ($r_c = 0,56$), poziomu statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci w aspekcie sytuacji zawodowej rodziców ($r_c = 0,46$), typu środowiska rodzinnego badanych dzieci ($r_c = 0,46$), rodzaju stylu wychowania w rodzinach badanych dzieci ($r_c = 0,43$), poziomu zdrowego stylu życia badanych dzieci w aspekcie aktywności fizycznej ($r_c = 0,40$), poziomu statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci w aspekcie wykształcenia rodziców ($r_c = 0,36$). Wymienione zależności zostały udowodnione (przypadkowe otrzymanie takich rezultatów jest mało prawdopodobne). Nie został udowodniony związek między problemami logopedycznymi u dzieci z klas zerowych (w zakresie występowania i poziomu nasilenia) i niektórymi aspektami środowiska rodzinnego, tj. poziomu statusu socjoekonomicznego rodzin badanych dzieci w aspektach: stan posiadania dóbr materialnych w gospodarstwach domowych, sytuacja finansowa, globalny oraz poziomem zdrowego stylu życia badanych dzieci w aspektach: wypoczynek i rekreacja, dobowy rytm snu, nawyki żywieniowe i dieta, globalny. Wyniki wskazujące na brak związków między wymienionymi zmiennymi, nie muszą oznaczać braku tego związku w populacji generalnej. Ponieważ – ze względu na ograniczenia czasowe – wylosowana do badań reprezentatywna grupa dzieci została zredukowana do jednej trzeciej liczby wskazanej jako optymalna dla badanej populacji, badania dla nieudowodnionych związków należałoby powtórzyć na trzykrotnie zwiększonej próbie i dopiero na podstawie tych badań wyciągać dalsze wnioski.

4. Dzieci uczęszczające do klas zerowych w Zielonej Górze wychowujące się w rodzinach o wskaźnikach cech sprzyjających powstawaniu problemów logopedycznych powinny zostać objęte szczególną opieką przez nauczycieli oraz logopedów. Ponieważ środowisko rodzinne nie zawsze jest w stanie sprostać optymalnym warunkom dla rozwoju zdolności komunika-

AUTOREFERAT

cyjnej dziecka, pomoc ze strony instytucji (placówka oświatowa) powinna dotyczyć dziecka i rodziny. Dzieciom należy zapewnić: prewencyjnie – odpowiednie wzorce językowe, ćwiczenia logopedyczne stymulujące mowę, zajęcia ruchowe usprawniające motorykę dużą i motorykę małą, zajęcia logorytmiczne oraz – jeśli już wystąpią problemy logopedyczne – terapię specjalistyczną. Rodzice powinni uzyskać pomoc psychologiczno-pedagogiczną w kierunku zmian postaw rodzicielskich rzutujących na systemy rodzinne i style wychowania. Nie na wszystkie aspekty środowiska rodzinnego placówka oświatowa ma wpływ – raczej trudno jest modyfikować wykształcenie rodziców czy zmieniać ich sytuację zawodową. Można jednak podnosić świadomość rodziców poprzez zorganizowaną akcję informacyjną i popularyzowanie wiedzy odnośnie przyczyn i skutków zaburzeń mowy u dzieci.

Otoczenie, w którym wzrasta dziecko w wieku przedszkolnym, ma realny wpływ na jego rozwój. Celowe działania rodziców mogą zapobiec pojawianiu się problemów logopedycznych, ale również stać się ich przyczyną. Rozwój psychomotoryczny dziecka, jego poczucie bezpieczeństwa, zaufanie, którym obdarza rodziców, mogą stworzyć warunki do pełnego rozwoju. Kiedy zabraknie tych elementów dziecko jest pozostawione samo sobie (nawet będąc zadbany w sensie fizycznym) i bez pomocy specjalistów może nie podołać nowym zadaniom związanym z edukacją.

Bibliografia

- Bronfenbrenner U., 1992, *Ecological system theory*, [w:] *Six theories of child development* (s. 187-249), red. R. Vosta, London: Jessica Kingsley Publishers Company.
- Cieszyńska J., Korendo M., 2017, *Wczesna interwencja terapeutyczna: stymulacja rozwoju dziecka od noworodka do 6 roku życia*, Kraków: Wydawnictwo Edukacyjne.
- Dysarz Z., 2003, *Mowa dziecka a więzi uczuciowe w rodzinie*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego.
- Góralski A., 1987, *Metody opisu i wnioskowania statystycznego w psychologii i pedagogice*, Warszawa: PWN.
- Jastrzębowska G., 2017, *Wprowadzenie: problemy terminologiczne i definicyjne*, [w:] *Logopedia – pytania i odpowiedzi: podręcznik akademicki*, t. 2, *Zaburzenia komunikacji językowej u dzieci i osób dorosłych* (s. 9-36), red. T. Gałkowski, G. Jastrzębowska, Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Kozłowska M., 2017, *Wybrane problemy logopedyczne dzieci z klas zerowych (wyniki badań własnych): przyczynek do dyskusji o profilaktyce*, [w:] *Wielowymiarowość przestrzeni profilaktyki logopedycznej* (s. 295-
-

AUTOREFERAT

- 309), red. E.M. Skorek, Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski Wydział Pedagogiki, Psychologii i Socjologii.
- Kuszak K., 2017, *Charakterystyka rozwoju dziecka w wieku 3-6 lat*, [w:] *Małe dzieci w świecie technologii: informacyjno-komunikacyjnych pomiędzy utopijnymi szansami a przesadzonymi zagrożeniami* (s. 11-60), red. J. Pyżalski, Łódź: Wydawnictwo „Eter”.
- Michel M., 2013, *Swoistość adaptabilności i przewidywanie rezyliencji u „młodych bezdomnych” w lokalnym systemie profilaktyki i resocjalizacji w kontekście ekologicznego modelu Urie Bronfenbrennera*, „Resocjalizacja Polska”, 4, s. 153-168.
- Nowaczyk C., 1995, *Podstawy metod statystycznych dla pedagogów*, Jelenia Góra: Agencja Wydawniczo-Szkoleniowa „Avis”.
- Ryś M., 2001, *Systemy rodzinne: metody badań struktury rodziny pochodzenia i rodziny własnej*, Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej.
- Skorek E.M., 2014, *Jakość życia dzieci z zaburzoną zdolnością komunikacyjną w XXI wieku*, [w:] *Komunikacja – zaburzenia – terapia* (s. 71-83), red. E.M. Skorek, K.B. Kochan, Zielona Góra: Wydawnictwo Uniwersytetu Zielonogórskiego.
- Skorek E.M., 2019, *Profilaktyka logopedyczna w placówkach oświatowych – zadania nauczycieli i logopedów*, [w:] *Dziecko w kształceniu instytucjonalnym: idee – refleksje – badania* (s. 303-313), red. I. Kopaczyńska, M. Magda-Adamowicz, Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego.